

պարգուրիւնը դիւրիմացութիւնը պահել ու միանգամայն կամաց կամաց խորքութիւնները դուրս ձգելով գրաբանին մօտեցընել : Ուստի հարկ կը համարինք սպասել, ու մեր չկրցածը կէս մը այլոց եւ կէս մը ժամանակին բողոյ : Պղտոր ջրի մը

ԱՇԽԱՐՀԱՐԱՌԻՆ ՔԱՆԻ ՄԸ ԲԱՌԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ
ՔՆՆՈՒԹԻՒՆ :

Բալլիք. — Բանալի կամ բանալիք բառին աւրուածն ըլլալով, յայտնի է թէ լաւ է շտկելն ու բանալի քսելը : — Քանի մը ուրիշ բառերու մէջ ալ *ն* եւ *լ* տառերը իրարու քով հանդիպած ատեն *ն* տառը *լ* փոխուած է բնական կերպով մը, ինչպէս *ՀԱԼԼ*, որ պիտի ըլլար *ՀԵՆԼ* (էլանել), *ԿԱԼԼ*, որ է *ԿԵՆԼ* (կլանել), *ԸԱԼԼ*, որ է *ԸՆԵԼ* (լինել) եւ այլն : Այսպիսի բառից մէջ երբ *ա* տառը պահուի նուրիւն ու լիանին մէջտեղը (բաց ի *ԸԱԼԼ* բառին) թէ անոնց հնչումը կը դիւրանայ եւ թէ ուղղագրութիւնը կը շարժուի :

Բաշխէլ. — Այս բառը մեր լեզուին մէջ կը ընդհանալէ բաժնէլ ուրիշներու (փայ երմէր) : Բայց շատ տեղ ուսմկօրէն կը բանեցընեն տաճկերէնի *պաղըշխամագ* բառին տեղը, որ է պարգէնէլ, ճրի տալ : Ուստի եւ կըսեն, « Թագաւորն իրեն ճի մը պաշխէց : » — Այսպիսի շփոթութիւն եղած է նաեւ *սըխմէլ* բառին մէջ, որ լետոյ կը տեսնենք :

Բարեբախտաբար, Դժբախտաբար. — Քանի մը տարիէ ի վեր այս երկու բառերը սկսեր են ուսմկօրէնին մէջ գործածուիլ իբրեւ բարգմանութիւն Գաղղիացոց *heureusement, malheureusement* բառերուն : Իր լեզուին յատկութիւններն ըստ կարի պահել ուզող բարգմանիչը ասոնց տեղ պիտի ըսեր *աղէկ որ, ա՛փա՛ս որ* : Կամ թէ *աղէկն ան է որ, զէջը ո՛րն է*, եւ ուրիշ այսպիսի դարձուածքներ : Ապա թէ ոչ, ասոր նման բառական բարգմանութեանց մեծ վնասներն մեկն ալ կըլլայ՝ բուն ազգային գրաբան լեզուին ալ ոճոյն ապականիլը : Իրաւ է որ արդէն ուսմկօրէնին ոճը գրեթէ բոլորովին օտար է գրաբանին, այսինքն Տաճկի լեզուին ոճովն է : Բայց այս ալ ճշմարիտ է որ տաճկերէնը իբրեւ արեւելեան լեզու՝ աւելի մերձաւորութիւն ունի հայերէնի ըստ ոճոյն քան թէ գաղղիաւերէնի :

Բարկեմտանք. — Ուղիղն է *բարկեմեմանք* :

Բարձրագոյն Դուռը. — Սովորութիւն եղեր է այսպէս ճիշդ բարգմանել Տաճկաց *Պալը պի*, եւ Գաղղիացոց *Sublime-Porte* ըսածը : Բայց մեր լեզուին աւելի յարմար պիտի ըլլար ըսել *Մէծ դուռն* կամ *Դուռն արբունի*, *Արբունական Դուռն*, եւ այլն, քան թէ *բարձրագոյն դուռն* :

պէս կը տեսնենք դեռ մեր այս աշխարհաբար : Խոշոր աղտերը մեջէն հանելէն ետեւ՝ կերեւնայ թէ քիչ մը ատեն ձգելու ենք որ մանր ու բարակ դիւրալ տակը նստի, յստակուի, պարգուի, ու ակտորժելի լեզու մը ըլլայ :

Բէրնուց. — Տաճկի *աղըշտան* բառին բարգմանութիւնն է. հայերէն *Ի բէրան* կըսուի, ուսմկօրէն *բէրան*, զոր օրինակ, *բէրան սորմիլ*, *բէրան ըսէլ* : — Այսպէս նաեւ *առջի բէրան* ըսելը տաճկերէնին *իւք աղըզ* ըսածն է որ գրաբան *դառաշինն* կըսենք, իսկ աշխարհաբար կընանք *Ի սկզբան* բառով ալ բարգմանել :

Դամ բային խոնարհմանը մէջ զիտելու արժանի է մէյնը կատարելալը, որ ուսմկօրէնին մէջ եղեր է *Էկայ, Էկար, Էկաւ, Էկանք, Էկար, Էկան* (կամ ուսմկազոյն հնչմամբ *Էկայ, Էկար* եւ այլն), մէյնըն ալ հրամայականը՝ որ տեսակ տեսակ է, այսինքն ըստ Պօլսեացոց *Էկու* կամ *Էկուր*, եւ ըստ այլոց՝ *Էկէ՛, Էկո՛, Էկէք* կամ *Էկոցէք* : Կատարելալ ժամանակին համար ըսելիք մը չունինք՝ քանի որ *Էկի, Էկիր, Էկն, Էկար, Էկիր, Էկին* ըսել տալու յոյս ալ չունինք : Բայց հրամայականը կատաշարկելիք *Էկ, Էկէք* ըսել, որ աւելի թերեւ ու անուշ են քան թէ *Էկու, Էկոցէք* :

Դալ. — Հայաստանցիք շատ տեղ *զէլ* կըսեն, դրսերն ալ *զալ* կամ *կալ* : յայտնի է թէ այս բառիս մէջ ալ *յ* տառը պահելու է :

Դէշ. — Դրաբառին մէջ ասոր պատասխանողն է *յուրի, վատ, վատնար, անպիտան, չար, անզգամ*, եւ այլն : Մեզի լաւ կերեւնայ ըստ տեղւոյն այս բառերես մէկը բանեցընել՝ քան թէ *զէշ* բառը, որ մեկէն ի մէկ ջափազանց անախտօք գաղափար մը կուտայ լսողին : որովհետեւ մեր լեզուին մէջ *դիակ* (տաճկ. *քէշ*) կը ընդհանալէ :

Դիշերանց. — *Դիշեր* *առնէ* կամ *զիշերով* (կեճելիլն) ըսելու տեղ *զիշերանց* բառը կը գործածեն ոմանք, որ մեզի քիչ մը խորր կերեւնայ : Թերեւս լաւ էր *զիշերայն* ըսել :

Դիրք. — Այս բառիս հոլովական ձեւերը եզակի *զրբի, զրբէ, զրբով* ըսուի ալ նե, յոգնակի կրնայ ըսուիլ ոչ միայն *զրբերու, զրբերէ, զրբերով*, այլ եւ *զրոց, ի զրոց*, առանց խորհրութիւն մը տալու շարադրութեան :

Դորձիք. — Փափաքելի է որ այս բառիս ալ եզակի հոլովները գործածուին, *զորձի, զորձով* կամ *զորձով, զորձեաց, զորձօք*, քան թէ ըսուի *զորձիքի, զորձիքով* եւ կրկին յոգնակի՝ *զորձիքնէրու, զորձիքնէրով* :